

Andrei Miroiu, Radu-Sebastian Ungureanu (coordonatori),
Daniel Biró, Lucian-Dumitru Dîrdală, Olivia Toderean,
Ionuț Apahideanu, Simona Soare, Stanislav Secrieru

MANUAL DE RELAȚII INTERNATIONALE

POLIROM
2006

Seria *Collegium. Relații internaționale* este coordonată
de Lucian-Dumitru Dîrdală și Andrei Miroiu.

© 2006 by Editura Polirom

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4, P.O. Box 266, 700506

București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37; P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

Manual de relații internaționale / coord.: Andrei Miroiu, Radu-Sebastian Ungureanu;
Daniel Biró, Lucian-Dumitru Dîrdală, Olivia Todorean,... – Iași : Polirom, 2006

ISBN (10) 973-46-0429-5

ISBN (13) 978-973-46-0429-6

- I. Miroiu, Andrei (coord.)
- II. Ungureanu, Radu-Sebastian (coord.)
- III. Biró, Daniel
- IV. Dîrdală, Lucian-Dumitru
- V. Todorean, Olivia

327(100)(075.8)

Printed in ROMANIA

Ionuț Apahideanu

Problema nivelurilor de analiză în Relațiile Internaționale

În disciplina Relațiilor Internaționale, discuția structurată privind nivelurile de analiză a fost inaugurată în 1959, odată cu publicarea de către Kenneth N. Waltz a cărții *Omul, statul și războiul* – o formă rafinată a tezei sale de doctorat susținute în 1954. Termenul „niveluri” a fost menționat explicit, însă tangențial și izolat de către Waltz, care i-a preferat o altă etichetă – „imagini”, pentru a semnifica diferite categorii de factori care determină războiul: factori depinzând de oameni, de state, respectiv de sistemul internațional. Sintagma explicită „nivel de analiză” a fost consacrată în 1961 într-un articol publicat de David J. Singer, care sugera că diferitele concluzii asupra cauzelor războiului izvorăsc de fapt din distincții analitice necesare între explicații ale evenimentelor internaționale construite unele la nivelul statului, altele la cel al sistemului în ansamblul său.

Confuziile și controversele ulterioare pe marginea nivelurilor de analiză pot fi sugerate de multitudinea de întrebări frecvent asociate problematicii în discuție: La ce/cine anume ne uităm atunci când dorim să analizăm un eveniment internațional? Despre cine este util să ascultăm știri, pentru a înțelege politica internațională? Care evenimente au importanță și care nu, atunci când ne propunem să înțelegem relațiile internaționale contemporane? Ce actori contează? Ce fel de explicație poate fi dată unor aspecte din relațiile internaționale?

Deși sunt menite a răspunde tocmai unor asemenea întrebări, nivelurile de analiză rămân în continuare subiectul unor largi controverse, posibil de explicat prin chiar recursul la cei doi autori sus-menționați, ale căror conceptualizări diferă substanțial: în timp ce Waltz se referă la categorii de factori explicativi ai evenimentelor internaționale (ai războiului, prin excelență), Singer se referă preponderent la diferite tipuri de entități sociale ca obiecte ale unor descrieri,

explicații sau predicții. Pornind de la această distincție originară, literatura de specialitate a Relațiilor Internaționale consemnează în continuare două accepțiuni și, aferent, funcții ale conceptului *nivel de analiză*: a. identificarea, izolarea și analiza unei entități (pe linia conceptualizării lui Singer), pentru a înțelege evenimente, procese, fenomene; b. localizarea sursei explicației unui eveniment, fenomen, proces (pe linia lui Waltz).

Înțelegem ca semnificând entități de studiat, nivelurile de analiză luate în considerare de marea majoritate a autorilor sunt în număr de trei, în ordinea relației de incluziune: *individual* (în special, dar nu exclusiv, decidenții politici), *statal* (intern, național) și *sistemic* (internațional, global). Alternativ, unii autori iau în considerare un nivel „burocratic” situat între individual și statal, alții includ un nivel „proces” între statal și sistemic, pentru a completa dimensiunea structurală a clasificării; iar alții, pornind de la aceeași clarificare, divizează nivelul sistemic într-unul „structural” și altul „al interacțiunilor”. În sfârșit, fără a epuiza lista, alți autori extind la cinci numărul nivelurilor de analiză, suplimentând triada clasică cu nivelul subunităților (grupuri organizate în cadrul unităților care sunt capabile să influențeze comportamentul celor din urmă: grupuri de interes, partide politice ș.a.) și cu cel al subsistemelor, regionale sau nonregionale (grupuri de unități puternic interdependente și interacționând într-un mod aparte în cadrul sistemului).

Dacă diferențele de conceptualizare de mai sus sunt determinate în cele din urmă de diferențe de denumire și izolare a acelorași entități (ca unități de analizat) și, ca atare, avem de a face cu aceeași operație analitică, abordarea nivelurilor de analiză ca surse explicative ale relațiilor internaționale este mult mai problematică. În această a doua accepțiune, nivelurile de analiză sunt considerate în continuare a fi cele distinse de Waltz – însă ceea ce diferă între teoriile relațiilor internaționale și, uneori, chiar de la un autor la altul, în cadrul aceleiași teorii, este ponderea atribuită fiecăruia dintre niveluri ca sursă explicativă. De aceea, în cele ce urmează vom prezenta cele trei niveluri separat, împreună cu principalele critici la adresa lor și cu schițarea unor exemple, pentru o mai bună înțelegere și contextualizare a subiectului în abordarea Relațiilor Internaționale.

Primul nivel de analiză (individual) caută explicațiile evenimentelor internaționale pornind de la indivizi. Într-o accepțiune mai exactă, la acest nivel se remarcă două categorii de variabile independente (factori cauzali), ambele ținând de indivizi, care determină evenimentele internaționale (ca variabilă dependentă): prima este *natura umană* într-o reprezentare generică, iar a doua se referă la personalitatea și, pornind de aici, deciziile liderilor considerați individual.

Identificarea cauzei evenimentelor internaționale în natura umană pornește de la asumția că politica internațională este finalmente expresia instinctelor umane